

Slikar Mijo Kovačić

»Osma izložba seljaka slikara«, što je 1954. g. održana u Koprivnici, bila je po mnogo čemu presudna za podravski krug pučkih slikara. Jednu od komponenti njezina značenja čini i prva pojava u javnosti slikara Mije Kovačića, zemljoradnika iz Gornje Šume nedaleko Molvi. Njegovo zanimanje za »risanje« seže u rano djetinjstvo kada je kao pučkoškolac crtao olovkom i ugljenom. Tu svoju strast nije u potpunosti zanemario ni nakon završetka osnovnog školovanja kada nabavlja vodene boje i izrađuje akvarele. Ono što ga je najviše zaokupljalo bile su scene iz seoskog života. Razloga za to ne treba tražiti izvan situacije u kojoj se tada našao, a o kojoj sam kaže: »Moj je otac bio siromašan, bilo nas je petero djece a grunt mali, te sam se odmah nakon škole morao prihvatiti seljačkog posla.« Počeo je dakle slikati ono što je neposredno proživljavao, ono što ga je svakodnevno okruživalo. Prve od ozbiljnijih slika rađene u tehnici akvarela prikazuju rad u polju (»Oranje«) i predah u radu vinogradara (»Ručak u goricama«) na kojima je izraz usmjeren ka težnji za realističkim opisom.

Sve veće zanimanje široke publike za ostvarenja naivnih umjetnika, a posebno onih iz Podravine, nije moglo a da ne proizvede mobilizatorski učinak i na Miju Kovačića. Godine 1953, pogotovo nakon što je saznao o velikom uspjehu izložbe ivana Generalića u Parizu, počinje intenzivnije slikati uljnim bojama, prvo na platnu, a zatim i na staklu. Nagomilani radovi tražili su ocjenu i uputstvo za daljnji rad. Za tu ulogu nitko nije bio pogodniji od Ivana Generalića. O tom susretu kaže: »1953. godine čuo sam da se bavi slikanjem seljak iz Hlebina Ivan Generalić. Pošao sam k njemu, pokazao mu crteže i akvarele, i on me počeo upućivati u slikarstvo. Kod njega sam bio nekoliko puta.«

Slijede godine traženja u kojima Mijo Kovačić izgrađuje tehniku, razvija sklonosti prema određenim sadržajima i nagoviješta stilsku osobenost. Njegovoj želji za detaljiziranjem ne pogoduje u cijelosti rad na platnu, pa ga to sve više usmjerava prema podatnosti i prozirnosti stakla na kojima su napore za minucioznošću obrade vidljiviji i naglašeniji. Nova podloga pridonosi i određenom pročišćavanju kolorita koji postaje jasniji i intenzivniji. Sadržajno vezan za ruralne ambijente, on već zarana pokušava da u njih unese i lične opservacije. Nakon susreta s Ivanom Generalićem i ostalim slikarima iz podravskog bazena, ta njegova težnja za vlastitošću, postat će još češća. Variranje određene seoske ikonografije nije ga moglo ponijeti ni oduševiti. Međutim, razbijanje utrhtih tema bila je tek želja do koje je trebalo stići i ostvariti je upornim radom. Miji Kovačiću nije nedostajalo energije. Ratarske alatke sve je češće zamjenjivao kist.

Određena priznanja i podrške nisu izostali. Pozivan je da sudjeluje na nizu značajnih izložbi kao što su »Selo i seljaci u očima seljaka umjetnika« održanoj u Zagrebu 1955. »Naivni umetnici Jugoslavije« u Beogradu 1957. iste godine i pod istim naslovom u Ljubljani i Skopju, a 1958. u Zagrebu. Godine 1960. opet je sudionik reprezentativnih izložbi »Jugoslavenska naivna umjetnost« u Samoboru i »Naivna umjetnost Jugoslavije« u Zagrebu. Kao rezime tog razdoblja i slikareva uspona u sam vrh naše naivne produkcije dolazi 1961. g. prva samostalna izložba što mu je priređuje Galerija primitivne umjetnosti u Zagrebu. Time je definitivno bila potvrđena njegova inauguracija u krug onih stvaralaca što se svojom kvalitetom izdvajaju iz prosjeka i masovnosti pokreta naive.

Opus Mije Kovačića sklopljen je iz niza tematskih segmenata i slojevit u svom interpretativnom rastu. Baza je čvrsta i položena u lokalitet za koji ga vežu rođenje i prva životna iskustva. To su prizori iz života na selu koji zadržavaju realističku suštinu u naznaci radnje, a zamišljaj tek dozvoljavaju u formulaciji pojedinosti. Živeći u kraju šuma i voda – »mrtvica«, bara, Drave i njezinih rukavaca što se često razlivaju i poplavljuju okolni teren – svoju sklonost prema fantastici mogao je razvijati i razbuktavati baš u tim ambijentima slikovitih vizura i bizarnih ugođaja. Bili su to elementi s kojima se susretao u stvarnosti i koji su mu poslužili kao počela puta u avanturu koja će odnose stvarnog i irealnog dovesti u novu konstelaciju.

Scene iz seoskog života temeljene su na vlastitom iskustvu, ali isto tako označavaju i čvrstu sponu s ostalim slikarima podravskog kruga naive. To je zacrtana ikonografija lišena društvene problematike i revolucionarne angažiranosti tipične za prvu fazu »Hlebinske slikarske škole«. Mijo Kovačić preuzima motive nastojeći da slijedi tradiciju u sadržaju i pruži realistički opis seoskih radova i načina na koji se određeni posao obavlja, odijevanja, ponašanja u različitim svakodnevnim situacijama, tipičnih običaja i drugih životnih manifestacija. U svom sagledanju zbivanja on je zapravo uvijek okrenut prošlosti, slikama što mu ih je djetinjstvo urezalo u svijest i pričama što su se kao usmena predaja prenosile od koljena na koljeno. Privrženost starini i životu neposrednije vezanom za prirodu posebno izražava u ruralnoj arhitekturi, odjeći likova i predmetima kojima se služe.

Komponirajući žanr-scene Mijo Kovačić posebnu pažnju posvećuje pejzažu koji mu služi kao svojevrsan dekor bez kojeg bi bila premećena ambijentalnost događaja. Poriv za iscrpnim naracijom nagoni ga na složenost vizije. Centar kompozicija zauzima osnovna radnja koju tumači skupina likova određenim kretnjama. Nji-

hova pokretljivost, međusobna kontaktibilnost i uzajamno nadopunjavanje čine prizor prirodnim, uvjerljivim i razumljivim. Događanju u prvom planu vrlo često kontrapunktiraju jedna ili više skupina u pozadini što se bave istim ili drugim poslovima. Dinamizirajući tako prostor s razgibanim punktovima, kojima uz figure seljaka treba dodati likove domaćih životinja, dobiva protutežu u statički seoskih kućica, stabala i drugog raslinja. Dijagonalni raspored i umanjenja otvaraju prodore u dubinu gdje se na dalekom horizontu brežuljci, ravnice, šumarci ili voda spajaju u gotovo neosjetnom srazu sa nebom. Donekle povišena točka gledanja slikara dozvoljava vladanje prostorom koji se proteže »kao na dlanu«. Teme su: smuđenje svinje, berba grožđa, izrada cigli, oranje, branje jabuka, žetva, prevoz drva, sječa zelja, berba kukuruza, drvosječe, kolinje, berba gljiva, prevoz vina, rad u vinogradu, svinjar, krave na pojilu, povratak s polja i drugi prizori vezani direktno ili posredno uz seoske poslove. U tu skupinu spadaju i scene u kojima slikar iskazuje ruralne ugođaje kao što su na primjer dvorište zimi, dolazak proljeća, cimbulaš, odlazak na put, selo u zimi, molitva u prirodi, ljubav u polju i slične situacije u kojima nije akcent na radnji već na određenoj stanju.

Kao i ostali pripadnici podravskog naivnog kruga i Mijo Kovačić inzistira na detalju i to posebno kada je u pitanju vegetacija. Njegovo drveće rađeno je minuciozno, bilo da opisuje bujan rast ili gole grane. Baš kod tih golih grana prisutni su spletovi koje je Ivan Generalić nazvao »pljučima« jer podsjećaju na röntgenski snimak pluća. S istom pažnjom izrađuje travke i cvijeće te skupine kućica građene od pletera, ožbukane zemljom, a pokrivene slamom. Ono po čemu se odvajaju od tipične podravske žanr-scene nalazi se u formulaciji likova. Nazgrapnost figure kod Mije Kovačića poprimila je karikaturno-groteskne značajke, što je posebno izraženo u oblikovanju lica. Došlo je do odstupanja realnosti prema imaginativnoj maski. Slikara kao da ne zanima individualnost lika već njegova predodžba izgleda za određenu pozu ili psihološku reakciju. Izvjesnu nakaznost potenciraju i grimase što ih lica poprimaju, kao i anatomska disproporcija i deformacija. Brišući identitet aktera svojih scena, Mijo Kovačić ih prenosi u sferu nedefiniranog i time začinje put prema irealnom. Te obrasine znakova su nečega što se rodilo u kolijevci lokalnog, ali je već svojom pojavom počelo da traži opće, da teži univerzalnom.

Dok se u scenama iz seoskog života voda javlja tek ponegdje i to parcijalno kao ukomponirani dio dekora, u skupini slika, koju uvjetno nazivam scenama na vodi, ona poprma ravnopravnu ulogu u modulaciji krajolika i logički sudjeluje u sadržajnoj komponenti. Začudni svijet močvara s bujnim i neprohodnim raslinjem, skrivena gnijezda ptica, natruli panjevi, vodeno cvijeće i bilje, ribe i povrhu svega sablasna atmosfera – privukli su Miju Kovačića i kao slikara, ali i kao naratora. Latentna želja da iscrpi do detalja svoj doživljaj predjela i događaja, posebno se ispunjavala u takvoj sredini. Inicijativa opet kreće od realnih prizora kao što su sakupljanje ptičjih jaja, lovljenje ribe ili hvatanje ptica. Pejzaž je blizak onome što ga danonice promatra u močvarnim terenima dravske obale. Prekoračenje granice imaginativnog događa se u trenutku kada slikar preinačuje sagedanu prirodu u novi aranžman. Mijenja odnos oblika i kolorita da bi istakao značajke ugođaja. Bizarnošću boje, osvjetljavanjima, odnosno zatamnjenjima pojedinih partija i

ljeskajućim efektom vode, postiže transformaciju stvarnog krajolika u nestvaran prostor.

Kompozicija i u ovoj skupini zadržava glavnu radnju u prvom planu s eventualnim paralelnim odjecima u dubini. Uloga pejzaža i dalje je dominantna te ispunjava čitavu površinu slike rastvarajući se u dalekoj perspektivi. Vegetaciji je posvećena posebna pažnja, ne samo u izmjenjivim vrstama stabala, bilja i cvjetova, već i u minucioznoj izradi svakog i najmanjeg detalja. Likovi su još groteskniji nego u scenama iz seoskog života, s izričitim naglaskom na šarenilu odjeće i najbitnijem za Kovačićeva lica – karikiranom obrazinom. U nekim slučajevima te obrasine su bezizražajne i promatraju okolinu gotovo nezainteresirano, dok se u drugim situacijama saživljavaju s događajem i reagiraju na sebi svojstven način: grimasom. U tim scenama na vodi načet je problem metamorfoze u nešto što će, obogaćeno fantazijom, poprimiti nova značenja. Svakodnevnim prostorima postupno će se pretvarati u zagonetne s novim pulsacijama i fluidima.

Imajući prilike da još kao dijete upozna stihiju ne-regulirane rijeke Drave, Mijo Kovačić u svojim kompozicijama vrlo često načinje tu temu bilo kao inscenaciju drugim scenama, bilo kao isključivi prikaz nepogode. U tim se slikama javlja i jedan novi sadržajni element, a to je slikarovo meditiranje o čovjekovoj nemoći u odnosu na prirodne pojave. Zloslutna atmosfera razlivenog vode, već pristuna u scenama na vodi, sada dobiva i aktere koji tu stravu pojačavaju svojim prisustvom, pozama i radnjom. Ljudski likovi stoje kao bespomoćni promatrači pomaknuti iz središta kompozicije, da bi još više potencirali dominantu nesavladive snage i rušilačke moći razlivenog rijeke. U prizor se počinju naseljavati i ogromne ptičurine što svojim letom nad krajolikom djeluju kao zlokobni znaci rušilačkog i samrtničkog.

Predma neke od tih predodžbi poplava predstavljaju, u stvari, čisti pejzaž sa seoskom arhitekturom – u tki-vu prikaza, u nekim unutarnjim silnicama, isplavljuje se nemir i uznemirenost. Tu dolazi do izražaja slikarova sposobnost da naoko mirnoj viziji udahne neki opći nemir, neko podzemno zloslutno tisanje.

Slike s poplavljenim prostorima imaju svoje osobne tumače u koloritu. Partije neba i vode, kao dvije kontrastne mase, reflektiraju se jedna na drugu i na okoliš, u čijem su registru bujna i raznovrsna vegetacija i arhaičke kućice. Baš ti odnosi boja u maštovitim prelivima tonova i bizarnim rasvjetljivanjima pridonose konačnom definiranju ugođaja. I ta, naoko nestvarna i dekorativno-scenička atmosfera što je sugeriraju Kovačićeve boje, ima svoje porijeklo u čudesnim izlascima i zaslascima sunca s izuzetnim svjetlosnim i kolorističkim efektima koji su u podravskom pejzažu svakodnevna stvarnost. Mijo Kovačić je toj prirodnoj pojavi pridodao tek funkciju, te će konkretnim mijenjanjem odnosa prema određenoj temi, postizati željene efekte unutar kompozicije. Oslobođanjem oblika i kolorita prirodnih predložaka, slikar je postigao novu kvalitetu atmosfere prostora.

Dok je scenama iz seoskog života i scenama na vodi izuzetno raspoložen narator koji do zasićenja obrađuje krajolik, arhitekturu i likove – Mijo Kovačić se u zimskom pejzažu javlja u sasvim drugom izdanju. Redukcija oblika i minimalizam boja manifestanti su sasvim drugog raspoloženja, koje u osnovi teži nadrealnoj situaciji. Začetak je ipak realna vizija podravskog zimskog pejzaža s velikim prostranstvima prekrivenih bjelinom

snijega, zaseocima i rijetkim stablima što proviruju iz snježnog pokrivača i atmosferom zasićenoga zraka. Na temelju tih doživljaja Mijo Kovačić gradi svoju poetiku zimskog krajolika u kojoj kao glavnu udarnu snagu koristi purificirane oblike zaglađene blagim valovitim linijama bijelog plašta. Tako rješava nizinsko područje i pojas bregovitog tla, dok čistoću plohe neba ritmizira tek pokojim oblakom što, kao antipod, uravnotežuje skupine kućica ili raslinja u srednjem dijelu slike. Udaljavanje prikaza sela iz prvog plana visoko u srednji pojas kompozicije oslobađa prostornost i još više naglašava dojam fantastičnog.

Intenciju kompozicijsko oblikovnih formulacija u korak prati i gotovo monokromna paleta. Dominantna bjelina preko žuto-zelenih tonaliteta naselja do plavkastog, narančastog i crnog neba prelijeva se u blagim neprimjetnim gradacijama adekvatnim formulacijama oblika pejzaža. Drvo, šaš ili travka tek je usamljeni izdank u snježnoj bjelini što još više pojačava sablasnost prostora. U tim doživljajima zime Mijo Kovačić, s jedne strane, teži nekom nadnaravnom smirenju i čini se kao da uz sagledano želi naslikati i tišinu. S druge strane, ta tišina nosi u sebi biljeg mrtvila – prirode koja je zaustavila rast, bojazan od završetka postojanja. Čistoća ovih pejzaža u formi, koloritu i ugođaju – jedno je od specifičnih iznahašća Mije Kovačića po kojima mu Vladimir Crnković daje korifejsko mjesto u razvoju podravske naive. On kaže: »Upravo s takvim purificiranim zimskim snježnim vedutama on se najviše udaljio od hlebinske morfologije, i ostvario apsolutno svoje osobno i jedno potpuno novo rješenje pejzažnog prostora.«

Dramatiku koju sadrže snježni zimski pejzaži Mije Kovačića pojačat će do kulminacije prisustvo likova. Dosljedno teži o slikanju mrtvila u prirodi, na tim se slikama i ljudska figura pojavljuje kao leš u kontekstu tragičnih zbivanja. Bilo da je to prikaz anonimnog lika smrznutog u snijegu, asocijacija na povijesni događaj kolone smrznutih partizana na Matić poljani, ili slikarska vizija poeme Ivana Gorana Kovačića »Jama« – uvijek je u jednakom silovitom dojmu prisutna smrt kao nasilan prekid egzistencije. U slijedu te ikonike s kombinacijom snježnih ploha i razlivenih voda nastala je i kompozicija »Goli i mrtvi« čiji je dojam pojačan do egzaltacije unošenjem likova ptičurina lešinara što atakiraju na mrtvo tijelo. U prividnom miru tih mrtvih tijela i glava, tinja nervatura jeze, mučan dojam strave i sablastan dah otuđenosti. Slikar zgušnjava misao o postojanju do posljednjih konzekvenci trajanja.

Kompozicije zimskih snježnih krajolika u opusu Mije Kovačića označavaju protutežu, odnosno naličje, vizija u kojima buja život. One su opozit razigranosti oblika i boja, množini detalja i tonaliteta, kao i naznakama zbivanja opisanih kroz detalje radnji i pokreta. U toj svojoj ogoljelosti, jednostavnosti i čistoći one iskazuju kvalitete halucinantnog i nadrealnog, te kao granična područja zamišljaja i sna prelijevaju elemente stvarnosti u svijet irealnog. Sposobnost da pomacima u determiniranju pojedinih predjela dobiva i atmosfera željena tumačenja, omogućila je Miji Kovačiću da mutacijama oblika i boja konstituiraju ugođaje čiste imaginativnosti. Tako se prirodni fenomeni pod njegovim kistom, ne gubeći svoja suštinska obilježja, pretvaraju u fantazmagorične priče ili stanja čije odgonetke koji put dotiču i sfere mistike. Otuda i primisli o sličnosti s teatarskom scenografijom – razmeđi stvarnog i zamišljenog.

Skupina slika s motivima mrtvih priroda ima također svoj izvor u realitetu predmeta podravske provenijencije i u pejzažima te regije. Dojam imaginativnog dolazi tek stvaranjem pozicija u kompoziciji kada se odnosima uvećano-umanjeno i blisko-daleko postiže novi dojam prostornosti. Shema rješenja gotovo da je tipizirana: na stolu, sa ili bez stolnjaka, gledanog odozgo, raspoređeni su keramički čupovi i zdjele ili drvene posude s voćem i povrćem kojeg ima i na plohi stola. Prikaz tako smještene grupe nalazi se u prvom planu i ispunjava gotovo tri četvrtine plohe. Svaki od predmeta rađen je strogo objektivno te svojom modelacijom, obradom detalja, stvarnim koloritom i izvanrednim plasticitetom sugerira hiperrealističku situaciju. Ono što posebno pridonosi shvaćanju te realnosti kao produkta nadrealnog, nalazi se u pozadini slike kao svojevrsni proscenij. Umanjeni elementi krajolika tu obavljaju dvostruku funkciju – stvaraju iluziju treće dimenzije i dubokog prostora, te, konfrontirajući se s predmetima u prvom planu, objektiviraju komparacijom njihovu veličinu, koja se u tako postavljenim relacijama doimlje kao hipertrofirana.

Vežanost pejzaža za mrtvu prirodu više je duhovnog nego likovnog karaktera. Naime, kao i u svojim ostalim vidovima izraza, Mijo Kovačić vezuje povode i posljedice, zametke i plodove – pa je to na određeni način učinio i u slučaju mrtve prirode. Plodinama je dodao i tlo na kojem su rasle, ambijente sela s kojima su organski vezani. Iako mnogi od tih krajolika doživljavaju svoju transformaciju u maštovita oblikovanja, te time poprimaju i karakter iluzionističke kulise, oni nikad ne gube svoja osnovna obilježja. U mrtvim prirodama Mijo Kovačić najviše je lokalistički raspoložen, a predmeti ponuđeni oku dokument su zbilje seoskog života nedotaknutog iznahašćima tehnizirane civilizacije. Sve je tu urađeno rukom težaka: i stol, i keramika, i kruh, i platneni stolnjak, i drveni kablčić: a sve je sađeno, uzgajano i brano seljačkom rukom: i jabuke, i trešnje, i luk, i paprike i sve ostalo.

Portrete Mijo Kovačić komponira na gotovo identičan način kao i mrtve prirode, samo što su pokazatelji duhovne strukture slike sasvim drukčijih izvora. Umjesto stola s posudama, voćem i povrćem u prvom planu plohe je poprsje lika s dominantnom glavom, dok se u pozadini, u perspektivi, proteže podravski pejzaž s njivama, brežuljcima, vodama i zaseocima. Likovi i njihova kostimografija preuzeti su iz tipologije kraja, ali s vidljivim odklonom prema bizarnom. Kao što je za sve tematske i motivske formule polazio od stvarnosti i autohtonosti podravske regije, tako je i u sferi portreta oslon u nadgradnji našao u ljudima toga kraja iskazujući ih u vlastitoj intimnoj projekciji.

Ljudski likovi u kompozicijama Mije Kovačića uvijek su prikazani s određenim deformitetima kroz pojam karikaturalnosti i grotesknosti. Takav stav u tretmanu figura, a posebno lica, slikar zadržava i u portretu, samo što su otkloni od realiteta usmjereni prema analizi karaktera, a nisu samo oblikovni podatak. U tom poslu značajno mjesto ima i odabir modela. Za Miju Kovačića posebnu privlačnost imaju fizionimije naglašene ružnoće, izrazite grubosti, pa donekle i evidentne tuposti. Oni su reprezentati osobnjaka i otpadnika od svakodnevnice, likovi iz usmene predaje zabilježeni i sjećanjima i uspomena seljana po neobičnosti svog izgleda i ponašanja. Njihova odjeća svjedoči o latentnoj neimaštini, prepuštenosti stihiji života, o potucanju od nemila do

nedraga. Za te, gotovo, simbole siromaštva i izgubljenosti u smislu društvenog života, Mijo Kovačić pokazuje posebno razumijevanje i obrađuje ih kao jedinstvene relikte. Na njegovim slikama oni su mitske ličnosti jednako vrijedne pojmovima s ikona.

Savršenstvo u vladanju detaljem posebno će doći do izražaja prilikom izrade fizionomija. Slikar jednaku vrijednost poklanja volumenu kao i najsitnijoj pjegi epiderme ili vlasi kose i brade. Nema nepokrivenog mjesta u čije pore nije ušla intervencija kista. Lica, između pokrpanih i pohabanih kaputa i kapa ili šešira, poprimaju izrazе satkane od bezbroj sitnih efekata od plastičnih pora i bora do igličastih dlaka. Boja prati taj opis svojim punim intenzitetima. Njezin sjaj i svježina prelijevaju se u bogatstvu nijansi označavajući temperaturnu situaciju u kojoj se predstavlja model.

Poseban problem nameću izrazi lica portreta Mije Kovačića. Oni proizlaze iz oblika i manifestiraju se kroz privid rezignirane maske. Ta granica fizičkog nespektakularnog u pozni prema unutarnjim impulsima što se zadržavaju ispod epiderme, prekoračena je tek u malom broju slučajeva. Kao po pravilu te fizionomije su hermetizirane u svojim mislima i osjećajima. Sukobljeni sa stvarnošću života ti rebeli zadržali su mir, dostojanstvo i spokojstvo. Njihova lica ne reagiraju na zbivanja oko njih. Ako se nešto događa, onda je to u njihovoj unutrašnjosti koja se prepoznaje više intuicijom nego okom. Ne težeći da budu glasnogovornici određenih duhovnih stanja, portreti Mije Kovačića ipak demonstriraju sudbinsku izgubljenost i otuđenost, po čemu gube značajke lokalnog i poprimaju dimenzije pojmovnog.

Pejzaž u pozadini, kao i kod mrtvih priroda, sekundarnog je karaktera i upućuje na sredinu iz koje dolaze portretirane figure. Korespondencija između modela i krajolika opet je uspostavljena više u sadržajnom nego u izražajnom smislu. Napori Mije Kovačića da priča svoju priču do kraja sočnim i brojnim podacima i ovdje se potvrđuju.

Simbiozu sivih svojih likovnih nastojanja Mijo Kovačić će ostvariti u velikim kompozicijama. Parcijalna znašašća u oblikovanju pejzaža, arhitekture, figura, portreta, voda, mrtvnih priroda i drugih sagledanih elemenata, ispreplest će se u novi organizam u kojem će iz drevnog i autohtonog progovoriti suštinske značajke ljudskog bitka i nesavladiva opterećenja koja ga prate.

Kao što sam autor kaže, prepričavanje drevnih događaja za rana je zaokupljalo njegovu maštu. Priče građene na biblijskim motivima, razigrana mašta bajki, konstantni strah od stihije, legende, mitovi, uspomene na katastrofe i neobične događaje – sve je to poticalo slikarovu fantaziju, a njegova uobrazilja stvarala je predodžbe scena koje su riječi pretvarale u vizije. Taj svijet mističnog prisutan u svijesti puka kao nedostižna idealizacija ili neobranjiva pokora, pothranjivan je neznanjem, sujeverjem i strahom do tih razmjera da postaje opsesivjom. Za Miju Kovačića ta je opsesija imala druge intencije: likovni iskaz. Nekad i sam uklopljen u tokove prirodnih katastrofa i povremenih nesreća, kao što su poplave ili požari, osjetio je reakciju mase, psihologiju panike što je nezadrživo zahvaćala ljude i stvarala atmosferu izgubljenosti i nemoći pred nečim nesavladivim. Polazeći od saznanja duhovne strukture podravske regije, Mijo Kovačić gradi svoju dramaturgiju paralelno na autentičnom i fiktivnom.

Scena, odnosno prostor unutar kojeg se odvija kompozicijski zahvat, nije jedinstvena. Radnja je također nasparcelirana i sinhrono se odvija na više lokaliteta. Nabranje objekata razvija se u slijedu koji nema kontinuitet, ali se održava ipak u logičkoj ovisnosti od glavne teme. To računanje iz jedne ideje prema različitim oblikovnim i smisaonim reakcijama, dovodi do stvaranja manjih skupina koje donekle opravdavaju svoju povezanost. Kako je osnovna intencija tih kompozicija sudjelovanje velikog broja figura u određenom zbivanju, to se one analogno diferenciraju različitim reagiranjima na izvjesnu pojavu.

Maštovitost i pričljivost Mije Kovačića nije se mogla oduprijeti izazovima kakve su pružale teme kao što su »Pomrčina sunca«, »Sudnji dan«, »Polarno svjetlo«, »Ples«, »Potop«, »Sodoma i Gomora«, »Svaki čovjek nosi svoj križ« i druge. U košmaru tragike i sujevjerja, religiozne mistike i melodramatske naivnosti, te halucinantnog i fantazmagoričnog – odvija se zaplet u kojem poimanje kataklizme poprima koji put suprotna značenja da bi u konačnici djelovao više kao zbir sentenci određenih napora za spasenjem. Svoj vokabular u takvim situacijama slikar dopunja i sasvim izmišljenim likovima i predmetima, ali što je još važnije, i one iz realnog svijeta postavljajući u neobičajne pozicije i međusobne odnose, tvoreći nadrealne situacije ispunjene zapretnim značenjima.

Pejzaž u kojem se tema odvija jedina je statična i donekle smirena zona kompozicije. Nju jedino kolorit pretvara u adekvatnog sudionika zbivanja. Arhitektura već doživljava dva različita tretmana: ako je u pozadini, saživljava se s mirnoćom krajolika, ali ako je u krugu aktera, zahvaćena je u potpunosti radnjom. Same figure su uznemirene do krajnje konzekvence. Pokreti su im naglašeni, a geste upadljive do ekstatičkog zanosa. Kao da se čine izuzetni napori za spasenjem kako kroz molitvu i vapaj, tako i mazohističkim martirijem. Među svim tim scenama vlada pritisak more koji kuži zrak i zagušuje disanje.

U psihološkom smislu te scene bilježe razgoličavanje ljudskih poriva i strasti. Suočeni s istinom: biti ili ne, izbijaju na površinu sve slabosti, nagoni i duhovne deformacije karaktera. Neobuzdana iskrenost u mahnitarnju koje je lišeno straha međusobnih ophođenja, ali zatrovano spoznajom o nestajanju – rastvara sve ventile da bi sraz humanog i nehumanog postao problemom egzistencije. Slikarov odgovor je posredan jer infernalne situacije same po sebi opredjeljuju promatrača za sfere idile koje se tek kao daleke naznake javljaju u dubokim perspektivama kompozicije.

Velike kompozicije Mije Kovačića uvode ga među naratore što stvarnom podatku meditacijom pridodaju fond iskustava, zamišljaju i emotivnih reakcija. Onih što poetiku detalja transformiraju u epiku mitologije i legende. Onih što od zrnca svakodnevnice istine zidaju fantazmagorične sklopove irealnih spoznaja.

Kolorizam na tim vlekim kompozicijama razgranao se u izuzetnoj širini pojedinih kvaliteta i njihovih tonaliteta. Jasnoća, intenzitet i živost boja u kontrapunktu sa svjetlosnim efektima ostvaruju međusobnu harmoniju, ali istovremeno pridonose stvaranju cjelovitih ugođaja scena i povezivanju određenih partija. Korištenje na staklu, one također pridonose da umjetnikova pripovjedačka misija dobije svoj puni izražaj i dosegne kulminaciju zgusnutosti, pokrenutosti i asocijativnosti.

U preljevima boja i rasvjete uznemireni kovitlaci tijela isprepleteni u mnogostrukosti i mnogoznačnosti scena, krajolika i veduta ruralnih aglomeracija – postaju neiscrpni sudionici pozornice zbivanja u kojima se elementarne situacije identificiraju s psihološkim stanjima.

Kolorit potencira i nadrealnost odnosa ljudskog u realitetu i maski prema životinjama, stvarima i ambijentima, te otkriva neograničenu složenost problema koji svoju postojanost traže i nalaze na rasponima od ekstaze i egzaltacije do totalne rezignacije.

Dio interpretativnih potencijala Mije Kovačića odnosi se na crteže koji se dijele u dvije skupine: scene iz seoskog života i portrete. Žanr-scene su po svojim motivskim opredjeljenjima identične s onima rađenim u tehnici ulja na staklu, samo što na crtežima dolazi do izvjesnih zgušnjavanja opisa i oslobađanja od pune deskripcije ambijenta. Dekor oko radnje sužen je samo na najneophodniju informaciju da bi se identificirao lokalitet i dao izvjesni predznak ugođaja. Iako se slikar uglavnom koncentrira na gotovo dokumentarnost pojedinih težačkih radova i situacija, te realitet stavlja u prvi plan – u pojedinim rješenjima dozvoljava više slobode u kazivanju pa se javljaju i detalji neobičnog.

Kao crtač Mijo Kovačić služi se strogo opisnom linijom širokog raspona koja se uglavnom zadržava na konturi. Ona je sigurna, gotovo uvijek iste debljine i intenziteta, te škrta do granice minimalnog opisa. Istovremeno ona vlada prostorom, modelira volumen i uspostavlja povezanost. Njezina suptilnost posebno će doći do izražaja u oblikovanju portreta. Kao i scene iz seoskog života, i oni su lišeni dekora krajolika te se javljaju u čistoći samostalnosti. Kalota šešira i dionica kaputa tek su naznačeni u melodioznoj konturi, dok je detaljiziranje koncentrirano na lice. Dominira detalj vlasi kose i nadasve brade koji je izveden minucioznim igličastim potezima. S minimalnim sredstvima slikar i ovdje postiže maksimum efekta. Iako kao crtač funkcionalno koncipira bogate žanr-scene iz seoskog života, ipak je nadmašan u čudesnim protretima na kojima britki izdanci linije i voluminozni rub konture analiziraju karakter, psihu i trenutno raspoloženje modela.

Kiklus pastela isto je tako jedan od vidova likovnog izražavanja Mije Kovačića. Tematski i ti radovi prate ikonografiju scena iz života na selu, scena na vodi i mrtvih priroda s time da koriste daleko manji koloristički dijapazon u odnosu na onaj pri radu sa staklenom podlogom. Nastojeći da se prilagodi novom mediju izraza, Mijo Kovačić je pokušao uspostaviti ravnovjesje između crtača i koloriste, zadržavajući naglašenu čvrstinu konture i ispunjavajući prostor bojom. Tek u pojedinim partijama, posebno u formulaciji pejzaža, služi se pastelom kao sredstvom koje istovremeno crta i boji različitim intenzitetom kolorita, ali i raznovrsnim debljinama poteza. U takvim rješenjima osjeća se puna podatnost i sipkost, te mekoća i nježnost pastelne prahe. Unutar prikazanih scena javljaju se i likovi na kojima je pri radu pastelom došlo do izvjesne promjene. Naime, karkaturalnost i grotesknost prisutna na staklima ovdje je

zamijenjena markiranjem lica karakterističnim čvrstim potezima s težnjom prema glavnim značajkama tipa.

U odnosu na radove uljenim bojama na staklu i crteže, pastel u opusu Mije Kovačića predstavlja poligon eksperimentiranja na koje, glatkoći i sjaju stakla i konstruktivnosti linije, suprotstavlja baršunastu mekoću, sfumaturu atmosfere i poroznost oblika. Svjetlo se prilagodilo snazi sjaja, prigušenom bljesku odsjaja.

Mijo Kovačić se priključuje pokretu podravske narine u trenutku kada je ona iza sebe imala već veliku herojsku fazu angažiranog djelovanja, kada joj je ikonografija skrenula prema idiličnom i kada je već bila stala nova generacija slikara. Prihvaćajući zadase posljednjeg razdoblja, on paralelno istražuje nove mogućnosti najprije u okvirima poznatog, da bi vrlo brzo osamostalio svoj istraživački nagon i uputio se u sferu vlastitih preokupacija. Sklon mitu, legendi i usmenoj predaji, koristi podravske terene kao polaznu točku za veliku avanturu koja će ga preko ekspresivnog, dramatskog, mističnog, fantazmagoričnog i halucinantnog dovesti do nove stvarnosti – nadrealnih odnosa i sustava – u kojima će svakodnevno dobiti dimenziju uzvišenog, efemerno trajnog, a pojedinačno univerzalnog.

Asocijacije na brojglovski realitet i bošovsku fantastiku, prisutne su u istoj mjeri kao i kod ostalih pripadnika podravskog likovnog kruga te ih treba shvatiti kao naturalizirane impulse u interpretaciji situacija i stanja koja se vezuju za pučki život opterećen jednako praznovjermom i strahovima, kao i fizičkom privrženosti zemlji i radu na njoj. Mijo Kovačić je u praksu oblikovanja žanr-scena i lirskog shvaćanja prirode, čistog kolorita i gotovo neporemećenog realiteta – unio dramatski ugođaj atmosfere, bujnost iluminacije, purifikaciju prostora, nadrealnost odnosa i fantastiku vizije. Ipak, najuvjerljiviji doprinos proizlazi iz artikuliranja ambijenata i scena željenim atmosferama koje su ne samo razumljive, sugestivne i identične sa stanjima, već uz svoj psihološki učinak emaniraju i potrebu za meditacijom o esencijalnim problemima i komponentama ljudskog postojanja.

Scene iz seoskog života, bujni pejzaži čudesnih konfiguracija tla, različenih voda i raznovrsne vegetacije, sablasni prostori zimskog krajolika, mrtve prirode i portreti, te velike kompozicije prirodnih kataklizmi i apokaliptičkih raspoređenja – neiscrpan su repertoar čovjeka i umjetnika koji je stvarnosti, gledanoj iz perspektive siromašnog podravskog zemljoradnika, znao pridodati maštovite prizore prirode, ali i filozofske konstatacije o ljudskim reakcijama, podložnim kako vlastitoj fizičkoj i psihološkoj konstituciji, tako i presijama što ih okolina u vidovima prirodnih katastrofa, ali i međuljudskih ophođenja, ima na pojedinca. Slikar je svijetom fantastike prokomentirao svijet realnosti, radijacija ugođaja identificirao suštinu stanja. Močvarne nizine njegove rodne Gornje Sume, patrijarhalna zdanja slamom prekrita i ljudi, neki zaostali kao baština čovječanstva – postali su tako pozornicom teatra u kojem se igra vječna drama postojanja i smrti.